

УДК 005.934:338.436 (477)
DOI: 10.31732/2663-2209-2024-76-266-276

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРОФІРМ

Вікторія Генчевська

Аспірантка ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна, тел.: (044)-455-57-07, e-mail: MetodistUT1@krok.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6305-8782>

THEORETICAL APPROACHES TO UNDERSTANDING THE ESSENCE OF ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF AGRICULTURAL FIRMS

Henchevska Viktoriia

Graduate student, "KROK" University, Kyiv, st. Tabirna, 30-32, 03113, Ukraine, tel.: (044)-455-57-07, e-mail: MetodistUT1@krok.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6305-8782>

Анотація. Теоретичним базисом дослідження проблеми економічної безпеки агрофірм є, перш за все, розгляд теоретичних підходів щодо розуміння сутності категорій «економічна безпека підприємства» та «забезпечення економічної безпеки підприємства» й визначення їх місця у діяльності агрофірм. У статті проведено аналіз визначень і сутність категорій «економічна безпека підприємства» та «забезпечення економічної безпеки підприємства», запропонованих у науковій літературі. Запропоновано та обґрунтовано авторське бачення трактування економічної безпеки підприємства та забезпечення економічної безпеки підприємства. Визначено переваги та недоліки підходів до визначення понять «економічна безпека підприємства» та «забезпечення економічної безпеки підприємства». Для досягнення найвищого рівня економічної безпеки, підприємство, зокрема агрофірма, повинна працювати над забезпеченням високого рівня безпеки основних її внутрішніх та зовнішніх функціональних компонентів. Тому розглянуто функціональні складові у процесі забезпечення економічної безпеки агрофірм, а саме фінансову, кадрову, техніко-технологічну, інформаційну, силову, ресурсну, політико-правову, ринкову та інтерфейсну, та обґрунтовано їх важливість при вивченні категорії економічної безпеки агрофірми та подальшої розробки методичного інструментарію щодо її забезпечення. Забезпечення економічної безпеки агрофірм є однією з пріоритетних задач менеджменту. Необхідно розуміти, що даний процес є складним та багатостадійним, результатом реалізації якого повинне виступати досягнення поставлених цілей. Тому визначено основні цільові орієнтири агрофірм у процесі забезпечення економічної безпеки. Запропоновано та обґрунтовано авторське бачення трактування економічної безпеки агрофірми та забезпечення економічної безпеки агрофірми, на підставі авторських визначень, доведено, що для забезпечення відповідного рівня економічної безпеки на агрофірмах необхідними є формування та впровадження ефективного та злагодженого процесу управління забезпеченням економічної безпеки в комплексній системі менеджменту агрофірми.

Ключові слова: економічна безпека підприємства; забезпечення економічної безпеки підприємства; економічна безпека агрофірми; забезпечення економічної безпеки агрофірми; агрофірма; теоретичні підходи; управління.

Annotation. The theoretical basis of the study of the problem of economic security of agrofirms is, first of all, consideration of theoretical approaches to understanding the essence of the categories "economic security of the enterprise" and "ensuring the economic security of the enterprise" and determining their place in the activity of agrofirms. The article analyzes the definitions and essence of the categories "economic security of the enterprise" and "ensuring the economic security of the enterprise" proposed in the scientific literature. The author's vision of interpreting the economic security of the enterprise and ensuring the economic security of the enterprise is proposed and substantiated. The advantages and disadvantages of approaches to defining the concepts of "economic security of the enterprise" and "ensuring the economic security of the enterprise" are determined. To achieve the highest level of economic security, an enterprise, in particular an agricultural firm, must work to ensure a high level of security of its main internal and external functional components. Therefore, the functional components in the process of ensuring the economic security of agricultural firms, namely financial, personnel, technical-technological, informational, power, resource, political-legal, market and interface, were considered, and their importance was substantiated when studying the category of economic security of agricultural firms and further development of methodological tools regarding its provision. Ensuring the economic security of agricultural firms is one of the priority tasks of management. It is necessary to understand that this process is complex and multi-stage, the result of which should be the achievement of the set goals. Therefore, the main target orientations of agricultural companies in the process of ensuring economic security have been determined. The author's vision of the interpretation of the economic security of an agro-firm and ensuring the economic security of an agro-firm is proposed and substantiated, on the basis of the author's definitions, it is proved that in order to ensure the appropriate level of economic security at agricultural firms, it is necessary to form and implement an effective and

coordinated management process for ensuring economic security in the complex management system of an agricultural firm.

Keywords: *economic security of the enterprise; ensuring the economic security of the enterprise; economic security of the agricultural company; ensuring the economic security of the agricultural company; agricultural firm; theoretical approaches; management.*

Постановка проблеми. Сучасні реалії та виклики зовнішнього й внутрішнього середовищ, які, усе частіше, постають перед вітчизняними аграрними підприємствами, зокрема агрофірмами, вимагають від їх суб'єктів господарювання комплексу адекватних дій у посиленні заходів підтримки щодо забезпечення економічної безпеки. Адже в умовах воєнного стану, широкомасштабної агресії РФ проти України досить гостро стоїть питання забезпечення економічної безпеки на агрофірмах, які зазнають досить великих збитків через ворожі прильоти, відсутність сировини, проблеми з електроенергією, відтік робочих кадрів за кордон тощо. Забезпечення економічної безпеки є досить важливим аспектом роботи кожної агрофірми, та особливо під час воєнного стану. Адже саме від рівня економічної безпеки залежить захист, реагування на фактори ринкового середовища, ефективність фінансово-господарської діяльності, стабільність роботи.

Агрофірми відіграють важливе значення для підтримання економіки країни під час воєнного стану. Наразі вони зазнають чи не найбільших збитків, через те що стали однією з найголовніших цілей ворога. Кожного дня агрофірми втрачають свої виробничі потужності, готову продукцію, а також прибутки. Кожна агрофірма має власну стратегію розвитку на декілька років, але в умовах воєнного стану передбачити розвиток підприємства досить важко, тому слід заздалегідь продумати як забезпечити його економічну безпеку, оскільки від ефективного забезпечення економічної безпеки агрофірм, а саме безперервного моніторингу середовища дестабілізуючих чинників та діагностики існуючих загроз, розробки невідкладних заходів щодо їх мінімізації або нейтралізації, залежить виживання, функціонування та стійкий розвиток агрофірм. Стає зрозуміло, що

основне призначення економічної безпеки постає в протидії впливу проявів наявних деструктивних факторів.

Тому теоретичним базисом дослідження проблеми економічної безпеки агрофірм є, перш за все, розгляд теоретичних підходів щодо розуміння сутності категорій «економічна безпека підприємства» та «забезпечення економічної безпеки підприємства» й визначення їх місця у діяльності агрофірм. Усе це, безсумнівно, і є актуальним завданням.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. За останні роки вивченням проблем економічної безпеки на рівні підприємства та питанням забезпечення економічної безпеки підприємства, зокрема в аграрній сфері, присвятили свої роботи Боса І. [1], Прус Н. В. [2], Чорний В. М. [3], Живко З. Б. [4], Поліщук О. Б. [5], Іванюк Б. М. [6], Фень К. С. [7], Ярославський А. О. [8], Дуб Б. С. [9], Копитко М. І. [10], Дехтяр С. С. [11], Силкін О. С. [12], Копча Ю. Ю. [13], Ткачук В. І., Яремова М. І. [14], Мельник С. І. [15], Яременко О. Ф. [16], Ковальчук О. М. [17], Фісуненко П. А. [18], Малюта Л. Я. [19], Любохинець Л. С. [20], Ченуша О. С. [21], Тютченко С. М. [22], Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю., Кравчук Н. М. [23], Грибніненко О. М., Шагоян С. М. [24], Меліхова Т. О. [25], Сороківська О. А. [26], Поляков П. А. [27], Коваленко О. В. [28], Марина А. С., Єланська Н. О., Петренко М. А. [29], Алькема В. Г., Кириченко О. С., Пазєєва Г. М. [30], Цюцюпа С. В. [31], Сосновська О. О. [32] та інші. Науковцями поки що не вироблено єдиного визначення понять «економічна безпека підприємства» та «забезпечення економічної безпеки підприємства», про що свідчить різноманітність їхніх поглядів, трактувань і тлумачень, які викладені в даній статті.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження, аналіз, узагальнення

та систематизація існуючих теоретичних підходів до розуміння економічної безпеки та забезпечення економічної безпеки підприємства, зокрема агрофірми, для уточнення сутності даних економічних категорій.

Виклад основних результатів дослідження. Відомо, що термін «безпека» у перекладі з грецької мови означає «володіти ситуацією», що дозволяє розглядати її як стан суб'єкта, при якому зміни притаманних йому якостей та параметрів, унаслідок виникнення непередбачуваної ситуації, є незначними

або добре контрольованими [1]. У широкому розумінні безпека – це здатність до виживання, незалежності, самобутності, тобто всього того, що забезпечує можливість розвитку [1]. Дослідження сутності економічної безпеки вітчизняних агрофірм доцільно розпочати із вивчення загальних підходів до тлумачення терміну «економічна безпека підприємства».

Результати проведеного дослідження щодо розуміння сутності економічної безпеки підприємства представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Узагальнення підходів до визначення сутності економічної безпеки підприємства

Автор	Сутність
1	2
Боса І. [1]	Економічна безпека підприємства – це стан господарюючого суб'єкта, що характеризується його здатністю найефективніше використовувати доступні ресурси для забезпечення стабільної економічної та господарської діяльності та запланованого розвитку.
Прус Н. В. [2]	Економічна безпека підприємства як захист проти економічних злочинів, як стан захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз, а також як стан ефективного використання ресурсів або потенціалу.
Чорний В. М. [3]	Економічна безпека підприємства – це стан оптимального використання ресурсів підприємства задля його стабільного функціонування та динамічного розвитку, запобігання негативним впливам ендегенних та екзогенних загроз при здійсненні транзакцій, наприклад на світовому ринку зерна.
Живко З. Б. [4]	Економічна безпека підприємства розглядається як його стан, за якого забезпечується економічний розвиток і стабільність діяльності, захист важливих інтересів, економічних (матеріальних, інформаційних, фінансових, трудових) ресурсів і здатність своєчасно, адекватно й без суттєвих втрат реагувати на зміни внутрішньої та зовнішньої ситуації та негативний вплив дестабілізуючих чинників.
Поліщук О. Б. [5]	Економічна безпека підприємства - забезпечення стійкості й стабільного функціонування, у відповідності до стратегічних цілей розвитку підприємства, шляхом реалізації захисних заходів стосовно протидії/адаптації до внутрішніх та зовнішніх викликів, ризиків й загроз для уможливлення досягнення корпоративних інтересів попри високий рівень невизначеності.
Іванюк Б. М. [6]	Економічна безпека підприємства – це стан життєздатності суб'єкта господарювання протягом періоду життєвого циклу його функціонування, що одночасно забезпечує виконання місії та цілей, доступ до ресурсів і ринків, стан захищеності від ризиків та загроз, мінімально об'єктивно необхідний рівень економічної ефективності функціонування, а також здатності суб'єкта бізнесу до розвитку.
Фень К. С. [7]	Економічна безпека підприємства – це стан його виробничо-господарських ресурсів та підприємницьких здібностей, при якому забезпечується найефективніше їх використання, успішне та вчасне протистояння можливим ризикам та загрозам, що дасть можливість підприємству досягти поставлених цілей та завдань відповідно до обраної ним стратегії розвитку.

Продовження таблиці 1

1	2
Ярославський А. О. [8]	ЕБП – це такий стан економічної системи підприємства, який характеризується стабільністю та ефективністю усіх бізнес-процесів підприємства, наявністю конкурентних переваг, зумовлених ефективним використанням ресурсів, що на основі синергічного ефекту дозволяє протистояти негативним проявам зовнішнього та внутрішнього середовища і забезпечує одержання максимальної економічної вигоди для підприємства в теперішньому і майбутньому періодах.
Дуб Б. С. [9]	ЕБП – це триєдине поняття, яке охоплює: 1) діяльність із забезпечення стану захищеності підприємства від деструктивних чинників (загроз, ризиків, небезпек – внутрішніх та зовнішніх), що виявляється у ефективному застосуванні наявних ресурсів, стійкому розвитку, наявності конкурентних переваг, розумному узгодженню внутрішніх економічних інтересів з інтересами пов'язаних економічних агентів зовнішнього середовища та повній реалізації економічного потенціалу; 2) дисципліна менеджменту, покликана забезпечити ефективну діяльність з управління системою економічної безпеки підприємства та гарантування її належного рівня з використанням підходів стратегічного, ризик- та антикризового менеджменту; 3) міждисциплінарна наука, що вивчає формування економічної безпеки підприємства, процеси її гарантування, досягнення бажаного рівня, систему забезпечення, методи оцінювання.
Копитко М. І. [10]	Економічна безпека підприємства – це комплексне поняття, що характеризує стан і здатність підприємства так організувати свою діяльність (виробничу, інноваційну, фінансово-інвестиційну, зовнішньоекономічну), щоб надійно захиститися від негативних факторів впливу дестабілізуючих чинників внутрішнього й зовнішнього середовища, а також якісно адаптуватися до існуючих умов з найменшими втратами.
Дехтяр С. С. [11]	Економічна безпека підприємства - як процес збору та аналізу даних, на підставі яких керівництвом підприємства приймаються управлінські рішення з метою найефективнішого використання усіх наявних ресурсів підприємства для забезпечення стабільної, довгострокової та максимально прибуткової діяльності підприємства.
Силкін О. С. [12]	Економічна безпека підприємства – це система усіх можливих заходів та методів, які призначені для підтримки такого стану підприємства, що дозволяє йому безперервно та стабільно здійснювати свою діяльність в будь-яких умовах та своєчасно реагувати на усі загрози або небезпеки, які можуть загрожувати цьому стану.
Копча Ю. Ю. [13]	Економічна безпека підприємства – це такий стан внутрішніх систем, який унеможливило стати жертвою.
Ткачук В. І., Яремова М. І. [14]	Економічна безпека сільськогосподарських підприємств – стан підприємства, що характеризується стійкістю до різного роду загроз та сезонних коливань, здатністю забезпечувати реалізацію економічних інтересів та ефективно розвиватися у змінних природно-кліматичних умовах.
Мельник С. І. [15]	Економічна безпека підприємства – це такий його стан, при якому забезпечується захищеність кожного елементу та складової через ефективне використання ресурсів та застосування відповідних механізмів протидії/адаптації негативному впливу зовнішніх і внутрішніх загроз.
Яременко О. Ф. [16]	Економічна безпека підприємства як стан, коли при максимально ефективному використанні ресурсів забезпечується уникнення, послаблення або локалізація небезпеки, і таким чином реалізується мета діяльності в умовах конкурентного середовища за допомогою методів сучасного менеджменту.
Ковальчук О. М. [17]	Економічна безпека підприємства – це стан захищеності економічних інтересів підприємства, який забезпечує формування і реалізації потенціалу в існуючих умовах та з урахування перспектив стратегічного нарощування ефективності у майбутньому, а також є маркером здатності підприємства до адаптації та змін у інноваційно-динамічному середовищі.

Джерело: розроблено автором на основі [1 – 17]

Отже, можна зробити висновок, що незважаючи на різноманіття аспектів, у межах яких розглядається поняття «економічна безпека підприємства» жодне із запропонованих визначень не можна спростувати. Усі вони є правильними та логічними за своєю сутністю та структурою. Переважна більшість авторів дійсно використовують різноманітні визначення економічної безпеки підприємства, але усі вони єдині в тому, що керівництво підприємства повинно забезпечити ефективне використання всіх груп ресурсів у своїй діяльності, а також, що широкий спектр проблем, з яким пов'язана економічна безпека підприємства, потребує системного їхнього розподілу складових. Але, у той же час, погодитися з будь-яким із них у повній мірі не можна. Деякі автори розглядають поняття економічної безпеки підприємств занадто широко та масштабно, інші занадто вузько розуміють це поняття, що виключає можливість комплексного підходу до оцінки та забезпечення діяльності підприємства. Окрім того, авторами попередніх робіт не було враховано, і це не можливо було врахувати, такий дестабілізуючий фактор, як широкомасштабна збройна агресія РФ проти України. І цей фактор стає основним в останні два роки щодо впливу на економічну безпеку підприємств.

Таким чином, на основі аналізу теоретичних досліджень, можна запропонувати авторське визначення поняття «економічна безпека підприємства» – це стан та здатність підприємства мати сукупність дієвих заходів суб'єкта господарювання, метою яких являється захист життєво важливих інтересів підприємства, маючи здатність

протистояти небажаним небезпекам та загрозам, кінцевий результат яких покликаний на досягнення найпріоритетнішої цілі підприємства – його «виживання» на ринку в цілому та отримання бажаного прибутку, джерелом чого слугуватиме стабільне функціонування й сталий розвиток підприємства, досягнення очікуваного рівня виробництва й високого рівня його економічних показників та реалізація визначених можливостей за рахунок комплексного суцільно-якісного ефективного управління підприємством загалом та управління забезпеченням економічної безпеки даного підприємства, з урахуванням впливу дестабілізуючих факторів військової агресії РФ, що і є головною місією його діяльності.

Іншим аспектом дослідження категорії «економічна безпека підприємства» є визначення специфіки процесу забезпечення економічної безпеки підприємств. Деякі науковці ототожнюють поняття «економічна безпека» та «забезпечення економічної безпеки», що є недопустимим. Щоб цього уникнути, треба визначитись, що слід розуміти під «забезпеченням економічної безпеки». Ряд науковців, які працюють у сфері вивчення особливостей економічної безпеки на різних рівнях, стверджують, що економічну безпеку необхідно «забезпечувати». У роботі Фісуненко П.А. [18] слушно запропонована «логіка розмежування понять «забезпечення економічної безпеки підприємств» та «економічна безпека підприємств» за схемою «діяльність – результат діяльності». Результати проведеного дослідження щодо сутності забезпечення економічної безпеки підприємства наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Узагальнення підходів до визначення сутності забезпечення економічної безпеки підприємства

Автор	Сутність
1	2
Копитко М. І. [10]	Забезпечення економічної безпеки підприємства – це процес, що передбачає сукупність послідовних та обґрунтованих дій менеджерів з метою досягнення такого стану діяльності підприємства, який дозволяє з

	максимальною ефективністю використовувати доступні ресурси для захисту інтересів від впливу дестабілізуючих чинників.
Дуб Б. С. [9]	Забезпечення ЕБП – це сукупність економіко-організаційних та правових методів і форм, засобів впливу та забезпечуючої частини, які сприяють реалізації функції управління в системі економічної безпеки підприємства задля гарантування стану захищеності.
Фісуненко П. А. [18]	Забезпечення ЕБП як процес створення умов досягнення достатнього рівня економічної безпеки за рахунок захисту від загроз, що базується на принципах, функціях, методах і засобах, спрямованих на підвищення ефективності, інноваційності та конкурентоспроможності діяльності підприємства.
Малюта Л. Я. [19]	Забезпечення економічної безпеки підприємства – це складний комплексний інтегрований елемент загальної системи управління підприємством на всіх рівнях її забезпечення, і передбачає сукупність заходів (організаційних, профілактичних, пропагандистських, контролюючих, захисних), які вживаються задля реалізації цілей безпеки.
Любохинець Л. С. [20]	Забезпечення економічної безпеки підприємства полягає у формуванні принципів, методів та інструментів реакції управлінської системи на деструктивний вплив, інтенсивність застосування яких є прямо пропорційною силі негативного впливу та передбачає достатній рівень гнучкості управлінських дій.
Ченуша О. С. [21]	Забезпечення економічної безпеки підприємства – це поняття, яке враховує вплив рівня компетентності персоналу на її забезпечення і тлумачиться не тільки як раціональне використання сукупності ресурсів підприємства для його ефективного стабільного функціонування, але і як інструмент протидії та адаптації негативних факторів середовища різних рівнів шляхом застосування оперативних і стратегічних методів за допомогою використання управлінських знань і компетенцій.
Тютченко С. М. [22]	Забезпечення економічної безпеки підприємства – це чітко структурована система гарантування резистентності, ризикоредукції та економічної успішності підприємств в умовах невизначеності та мінливості середовища їх функціонування.
Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю., Кравчук Н. М. [23]	Забезпечення економічної безпеки підприємства як безперервний у часі процес, який заснований на системному моніторингу індикаторів економічної безпеки, що дозволяє отримати об'єктивну оцінку стану економічної безпеки підприємства і застосовувати відповідні механізми її забезпечення.
Грибіненко О. М., Шагоян С. М. [24]	Забезпечення економічної безпеки підприємства – це реалізація всіх елементів економічної безпеки для уникнення ймовірних втрат та отримання найбільш оптимального рівня економічної безпеки як у певний момент, так і на майбутнє.
Меліхова Т. О. [25]	Забезпечення економічної безпеки підприємства – це система прийомів, спрямована на зниження збитків; збільшенню прибутку; попередження, виявлення, подолання та захисту від загроз об'єктів економічної безпеки підприємства.
Сороківська О. А. [26]	Забезпечення економічної безпеки малого підприємства – це реалізація сукупності взаємопов'язаних і взаємообумовлених дій суб'єктів підприємницької діяльності із формування такого механізму управління процесами залучення ресурсів та їх перетворенням у суспільно корисні продукти, який, поряд із виробничими, містить методи й технології ефективної взаємодії з усіма групами зацікавлених осіб для протидії реальним і потенційним загрозам середовища господарювання, завдяки чому формується (підтримується) достатній рівень економічної безпеки малого підприємства, що дає йому змогу функціонувати на ринку і розвивати свої ринкові можливості поряд з великими підприємствами і потужними корпораціями.
Поляков П. А. [27]	Забезпечення економічної безпеки підприємства розглядається як упорядкована сукупність взаємодіючих елементів, сумарну дію яких спрямовано на якісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Продовження таблиці 2

1	2
Коваленко О. В. [28]	Забезпечення економічної безпеки підприємства – це процес, метою якого є досягнення певного стану підприємства, що характеризується як безпечне.
Марина А. С., Єланська Н. О., Петренко М. А. [29]	Забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання як єдина система форм, методів та важелів впливу на господарську, фінансову та інші види діяльності підприємства, що спрямовані на формування достатнього для досягнення стратегічних, тактичних та оперативних цілей підприємства рівня економічної безпеки, а раціональне використання їх різних комбінацій сприяє стабільному та невразливому до дії зовнішніх та внутрішніх загроз функціонуванню.

Джерело: розроблено автором на основі [18 – 29]

Як бачимо із розглянутих визначень, частина науковців розглядають забезпечення економічної безпеки підприємства як процес (процесний підхід), який передбачає сукупність послідовних та обґрунтованих дій, створення сприятливих умов, метою якого є досягнення певного стану підприємства, що характеризується як безпечне та який дозволяє з максимальною ефективністю використовувати доступні ресурси для захисту інтересів від впливу дестабілізуючих чинників. Більшість думок співпадають із тлумаченням дієслова «забезпечувати», а саме як створювати надійні умови для здійснення чого-небудь; гарантувати щось; захищати від небезпеки. Частина дослідників розглядає забезпечення економічної безпеки підприємства як систему (системний підхід), який охоплює сукупність взаємопов'язаних елементів, діяльність яких спрямована на протидію загрозам.

Отже, аналіз розглянутих підходів до визначення сутності категорії «забезпечення економічної безпеки підприємства» дає можливість зробити висновок, що можливість застосування будь-якого з розглянутих підходів залежить безпосередньо від інтересів власників підприємства, мети функціонування підприємства, стратегії розвитку підприємства тощо.

Таким чином, на основі аналізу теоретичних досліджень, можна запропонувати авторське визначення поняття «забезпечення економічної безпеки підприємства», а саме під цим поняттям ми розуміємо безперервний

системний процес, який вміщує в собі цілий комплекс обґрунтованих управлінських заходів, принципів, методів, функцій і засобів з метою досягнення такого стану підприємства, який би дозволяв направляти потужні дії на якісну реалізацію захисту від глобальних і локальних загроз і які б, насамперед, забезпечували основні комерційні інтереси та цілі підприємства, у тому числі, і в умовах воєнного стану. Саме в таких умовах економічна безпека підприємств не розглядалась, і це досить природно та зрозуміло.

Слід розуміти, що для досягнення найвищого рівня економічної безпеки, підприємство, зокрема агрофірма, повинна працювати над забезпеченням високого рівня безпеки основних її внутрішніх та зовнішніх функціональних компонентів.

До внутрішніх функціональних складових у процесі забезпечення економічної безпеки підприємства науковці Алькема В. Г., Кириченко О. С., Пазєєва Г. М. [30], Цюцюпа С. В. [31], Копитко М.І. відносять [10]:

кадрову, яка характеризує інтелектуальний та професійний склад працівників, якість використання людського капіталу, ефективність управління персоналом;

фінансову, яка демонструє загальний фінансовий стан підприємства;

техніко-технологічну, яка характеризує рівень інноваційної активності, технологічної незалежності підприємства та його відповідність сучасним світовим аналогам;

інформаційну, яка характеризує ефективність інформаційно-аналітичного

забезпечення діяльності підприємства та забезпечення захисту інформації;

силу, яка характеризує ефективність фізичної безпеки підприємства, його персоналу, фінансових та інших ресурсів;

ресурсну, яка характеризує рівень забезпеченості та ефективність використання виробничих потужностей і ресурсів;

політико-правову, яка характеризує рівень дотримання чинного законодавства на підприємстві, правового забезпечення діяльності та юридичної підтримки господарських рішень, правової захищеності підприємств та його працівників.

До зовнішніх функціональних складових підприємства науковці Алькема В.Г., Кириченко О.С., Пазєєва Г.М. [30], Цюцюпа С.В. [31], Копитко М.І. [10] відносять ринкову та інтерфейсну.

Ринкова – характеризує місце підприємств на ринку, можливість протистояти конкурентному тиску та втримати конкурентні переваги.

Інтерфейсна – характеризує надійність взаємодії підприємства з економічними контрагентами.

Окрім того, на нашу думку, до зовнішніх функціональних складових підприємств, зокрема агрофірм, у сучасних умовах війни слід внести таку складову як стійкість економічної діяльності підприємства до зовнішніх впливів. Це аргументується тим, що основна мета економічної безпеки підприємства – забезпечення стійкого функціонування підприємства в умовах виникнення потенційних загроз та ризиків на основі ефективного формування та використання його корпоративних ресурсів у різних функціональних сферах. У такому випадку стійкість буде характеризуватись здатністю підприємства виконувати свої функції в умовах впливу несприятливих факторів, які можуть бути спричинені не тільки бойовими діями, але й іншими загрозами.

Підводячи підсумки, слід відзначити, що вищеперелічені функціональні складові економічної безпеки підприємства є

взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими. Кожна з існуючих функціональних складових є обґрунтованою та має специфічну особливість, яка має бути врахована при вивченні категорії економічної безпеки агрофірми та подальшої розробки методичного інструментарію щодо її забезпечення.

Варто зазначити, що забезпечення економічної безпеки агрофірм є однією з пріоритетних задач менеджменту. Необхідно розуміти, що даний процес є складним та багатоетапним, результатом реалізації якого повинне виступати досягнення поставлених цілей.

Так науковець Копитко М. І. [10] до цільових орієнтирів підприємства у процесі забезпечення економічної безпеки відносить:

захист законних прав та інтересів підприємства;

досягнення фінансової стабільності та незалежності, що передбачає отримання бажаного прибутку від усіх видів діяльності підприємства;

побудова високоефективної системи менеджменту та управління, оптимальної організаційної структури;

забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності;

створення умов виробництва з мінімально негативним впливом на довкілля;

створення умов правового захисту усіх аспектів діяльності підприємства;

гарантування захисту інформації підприємства, комерційної таємниці, створення умов для ефективного інформаційного забезпечення роботи всіх структурних підрозділів підприємства;

ефективна організація безпеки персоналу підприємства, капіталу та майна, а також інтересів і можливостей підприємства;

запровадження світових стандартів у діяльності підприємства;

підвищення виробничо-інтелектуального потенціалу;

створення максимально сприятливих

умов для ведення інноваційної діяльності;
активізація зовнішньоекономічної діяльності з можливою міжнародною кооперацією;

створення умов для поглиблення диверсифікації виробництва;

створення максимально гнучкої системи ефективного використання ресурсів;

протидія дестабілізуючим чинникам.

Окрім того, науковець Сосновська О.О. [32] у своїй роботі виділяє також вагомі цільові орієнтири економічної безпеки підприємства, а саме:

забезпечення гармонізації в часі та просторі економічних інтересів підприємства з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища;

забезпечення економічної свободи підприємства внаслідок керованого процесу взаємоузгодження економічних інтересів стейкхолдерів зовнішнього та внутрішнього середовища;

адаптація підприємства до динамічних умов зовнішнього середовища; забезпечення

конкурентоспроможності продукції з одночасним гарантуванням ефективного використання ресурсного потенціалу підприємства;

забезпечення динамічного розвитку підприємства та досягнення фінансово-економічних цілей в умовах конкуренції та господарського ризику;

забезпечення конкурентних переваг підприємства шляхом ефективного використання ресурсів на основі вивчення комплексної інформації.

Ми погоджуємось з поглядами даних провідних фахівців, оскільки високоякісне забезпечення економічної безпеки агрофірм значно впливає на їх конкурентоспроможність. Саме завдяки відповідному рівню економічної безпеки захищаються інтереси агрофірми від негативного впливу дестабілізуючих чинників і використовуються можливості внутрішнього та зовнішнього середовищ, що, у свою чергу, забезпечує виживання підприємства в цьому середовищі. Забезпечення економічної безпеки

агрофірм дозволить досягнути економічної ефективності, а саме одержати позитивні результати у процесі використання ресурсів, який визначається відношенням суми витрат до одержаного ефекту, а також належне забезпечення ЕБП дозволить досягнути бажаної конкурентоспроможності, що сприятиме отриманню підприємством конкурентних переваг та формуванню стабільної позиції на ринку, що, у свою чергу, забезпечить вже самий розвиток агрофірми в середовищі.

На нашу думку, головною метою забезпечення економічної безпеки агрофірми – забезпечення її стабільного та максимально ефективного функціонування в теперішніх умовах воєнного стану та створення високого потенціалу розвитку агрофірми в майбутньому. Систематичний моніторинг економічної безпеки в цілому та в розрізі її окремих складових має ґрунтуватись на реалізації типових схем, процедур і дій, що дасть можливість агрофірмам вчасно ідентифікувати загрози, розробити превентивні заходи щодо їх нейтралізації та забезпечить у майбутньому стабільний розвиток суб'єктів аграрного підприємництва. У подальших наукових працях нами пропонується поглибити дослідження щодо механізму впливу дестабілізуючих чинників на економічну безпеку вітчизняних агрофірм.

Таким чином виникає необхідність у формулюванні власного визначення категорій «економічна безпека агрофірми» та «забезпечення економічної безпеки агрофірми». На погляд автора, під економічною безпекою агрофірми слід розуміти комплексну характеристику досягнутих та очікуваних результатів її діяльності, яка зумовлена узгодженням цілей та передбачає раціональне використання ресурсів за рахунок комплексного суцільно-якісного ефективного управління агрофірмою загалом та управління забезпеченням її економічної безпеки.

Відповідно, під забезпеченням економічної безпеки агрофірми пропонуємо розуміти безперервний, системний процес, перебіг якого

передбачає діагностику зовнішнього та внутрішнього середовища агрофірми, планування, організацію та реалізацію управлінських заходів щодо підтримки стабільного функціонування агрофірми відповідно до її стратегічних, тактичних та поточних цілей, що досягається, насамперед, шляхом найбільш раціонального розподілу та використання ресурсів, з урахуванням воєнного стану в країні.

Як бачимо з вищезазначеного, для забезпечення відповідного рівня економічної безпеки на агрофірмах необхідними є формування та впровадження ефективного та злагодженого процесу управління забезпеченням економічної безпеки в комплексній системі менеджменту агрофірми. У даному процесі управління забезпеченням економічної безпеки агрофірм повинні постійно вдосконалюватися основні визначені керівництвом функціональні елементи, такі як організація, планування, контроль, аналіз, оцінка, моніторинг та інше.

Процес управління забезпеченням економічної безпеки агрофірм формується на основі системного підходу та функціонує у розрізі всіх структурних

складників господарюючого суб'єкта. Від побудови та впровадження належного процесу управління забезпеченням економічної безпеки агрофірми залежатимуть базові індикатори її розвитку, розширення виробничого потенціалу суб'єкта, зростання конкурентоздатності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Тому у подальших дослідженнях впливає необхідність у проведенні детального аналізу визначень і розуміння сутності поняття «управління забезпеченням економічної безпеки агрофірми», запропонованих провідними фахівцями у науковій літературі, та на підставі яких, матиме місце формулювання й обґрунтування авторського бачення до даного поняття. Окрім того, у подальшому виникає необхідність у проведенні діагностики сучасного стану управління забезпеченням економічної безпеки агрофірм в Україні та світі, аналізі ризиків й проведенні діагностики загроз в управлінні забезпеченням економічної безпеки вітчизняних агрофірм з урахуванням нейтралізації несприятливих факторів пов'язаних зі збройною агресією РФ.

Література:

1. Боса І. Етимологія поняття «економічна безпека підприємства». *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2022. № 6. Том 2. С. 300 – 308.
2. Прус Н.В. Система економічної безпеки підприємства. Поняття, сутність, принципи. Глобальні та національні проблеми економіки. 2014. Вип. 2. С. 675 – 679.
3. Чорний В.М. Забезпечення економічної безпеки українських підприємств на світовому ринку зерна: дис. ... канд. екон. наук : 21.04.02. Київ. 2018. 235 с.
4. Живко З. Б. Управління системою економічної безпеки підприємства: автореф. дис. ... д-ра екон. наук. 21.04.02. Луганськ. 2014. 43 с.
5. Поліщук О.Б. Формування адаптивно-орієнтованої системи управління економічною безпекою підприємства: дис. ... д-ра філософії. 073, 051. Львів. 2022. 270 с.
6. Іванюк Б.М. Формування економічної безпеки бізнесу в Україні: дис. ... канд. екон. наук. 08.00.03. Полтава. 2021. 227 с.
7. Фень К.С. Формування і зміцнення економічної безпеки підприємств харчової промисловості: дис. ...

- канд. екон. наук : 08.00.04. Кам'янець-Подільський. 2018. 273 с.
8. Ярославський А.О. Формування механізму управління економічною безпекою підприємств: дис. ... д-ра філософії : 051. Вінниця. 2020. 221 с.
9. Дуб Б.С. Розвиток системи економічної безпеки агрохолдингів: дис. ... канд. екон. наук : 21.04.02. Черкаси, Київ. 2021. 339 с.
10. Копитко М.І. Комплексне забезпечення економічної безпеки підприємств (на матеріалах підприємств транспортного машинобудування): дис. ... д-ра екон. наук : 21.04.02. Київ. 2015. 478 с.
11. Дехтяр С.С. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємств транспорту в умовах фінансової нестабільності: дис. ... д-ра філософії : 051. Дніпро. 2022. 187 с.
12. Силкін О.С. Антикризове управління у системі забезпечення фінансової безпеки підприємства: дис. ... д-ра філософії. 073. Львів. 2020. 295 с.
13. Копча Ю.Ю. Механізм формування потенціалу економічної безпеки підприємства: дис. ... д-ра філософії. 051. Київ. 2020. 277 с.

- 14.Ткачук В.І, Яремова М.І. Економічна безпека сільськогосподарських підприємств. Ефективна економіка. 2019. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/14.pdf (дата звернення: 19.03.2024).
- 15.Мельник С.І. Методологічні засади управління фінансовою безпекою підприємств: дис. ... д-ра екон. наук. 21.04.02. Львів. 2020. 490 с.
- 16.Яременко О.Ф. Механізм управління економічною безпекою машинобудівного підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.04. Хмельницький. 2009. 23 с.
- 17.Ковальчук А.М. Мотиваційне управління економічною безпекою підприємств: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Харків. 2020. 260 с.
- 18.Фісуненко П.А. Забезпечення економічної безпеки підприємства: сутність, принципи, функції, методи, засоби. *Економічний простір*. 2019. № 152. С. 156 – 203.
- 19.Малюта Л.Я. Інституційні детермінанти організаційного забезпечення економічної безпеки підприємств в контексті їх інноваційно-технологічного розвитку : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Тернопіль. 2018. 586 с.
- 20.Любохинець Л.С. Гнучке управління у забезпеченні економічної безпеки промислових підприємств: дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Хмельницький. 2022. 476 с.
- 21.Ченуша О.С. Забезпечення економічної безпеки нафтопереробних підприємств: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Київ. 2019. 283 с.
- 22.Тютченко С.М. Забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах трансформаційних змін в економіці: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Запоріжжя. 2020. 273 с.
- 23.Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю., Кравчук Н. М. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства. *Вісник економічної науки України*. 2022. № 1 (42). С. 64-69. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).64-69](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).64-69).
- 24.Грибіненко О. М., Шагоян С. М. Сутність та шляхи забезпечення економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. Вип. 22, Ч. 1. С. 98 – 100.
- 25.Меліхова Т.О. Економічна безпека промислових підприємств: теорія, методологія, практика: дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Запоріжжя. 2018. 814 с.
- 26.Сороківська О.А. Інноваційні напрями підвищення економічної безпеки підприємств малого бізнесу в умовах конфліктних ситуацій : дис. ... д-ра економ. наук : 08.00.04. Тернопіль, 2016. 488 с.
- 27.Поляков П.А. Забезпечення економічної безпеки підприємства в сучасних умовах господарювання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. С. 49-53. URL: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2018/32-2018/10.pdf> (дата звернення: 19.03.2024).
- 28.Коваленко О.В. Підходи до визначення поняття економічної безпеки підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 1 (01). С. 65-72.
- 29.Марина А.С., Сланська Н.О., Петренко М.А. Механізм забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 19. С. 495 – 500.
- 30.Алькема В. Г., Кириченко О. С., Пазєєва Г. М. Діагностика економічної безпеки підприємства: монографія. Київ: ВНЗ «Університет «КРОК», 2019. 328 с.
- 31.Цюцюпа С.В. Управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства: дис. ... канд. екон. наук : 21.04.02. Київ. 2016. 222 с.
- 32.Сосновська О.О. Система економічної безпеки підприємств зв'язку: монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 440 с.